

Andrzej Wiśniewski

"Zdolność państwowych osób prawnych w zakresie prawa cywilnego", J. Kosik, Warszawa 1963 : [recenzja]

Palestra 7/10(70), 64-65

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEGLĄD WYDAWNICTW PRAWNICZYCH

J. Kosik: *Zdolność państwowych osób prawnych w zakresie prawa cywilnego*. Wyd. Prawn. Warszawa 1963 r., s. 124.

W prawie socjalistycznym zdolność państwowych osób prawnych w zakresie prawa cywilnego ma zupełnie wyraźny cel i spełnia ważną funkcję w gospodarce planowej.

Powszechnie pisze się i mówi, że państwowe osoby prawne mają „zdolność prawną specjalną”. Nie wynika to jednak wprost ani z p.o.p.c., ani też z przepisów szczególnych, do których odsyła art. 36 p.o.p.c. Próba stworzenia ram takiej właśnie zdolności została podjęta dopiero w projektach kodeksu cywilnego. I tak projekt kodeksu cywilnego z 1962 r. stanowi w art. 37: „Zdolność prawna osoby prawnej nie obejmuje praw i obowiązków wyłączonych przez ustawę lub przez oparty na niej statut. Nie obejmuje ona również praw i obowiązków, które nie są związane z zakresem zadań danej osoby prawnej; nie wpływa to jednak na ważność czynności prawnej, chyba że druga strona wiedziała lub z łatwością mogła się dowiedzieć, iż czynność dotyczy takich praw lub obowiązków”.

Należy podkreślić, że przepis art. 37 projektu kodeksu cywilnego nie jest wyczerpujący, lecz ogólny, o charakterze kierunkowym.

Zagadnienia związane z art. 37 projektu kodeksu cywilnego są właśnie przedmiotem rozważań w omawianej książce. Ich wynik to próba ujęcia zdolności państwowych osób prawnych w zakresie prawa cywilnego w sposób możliwie wyczerpujący. Trzon rozważań dotyczy przy tym zagadnień związanych ściśle z przepisami aktualnie obowiązującymi.

Określenie „zdolność” (bez żadnego przymiotnika) zostało przez autora użyte świadomie i celowo. Zgodnie z motywacją zawartą w pracy — owa „zdolność” to zarówno zdolność prawna, jak i zdolność do czynności prawnych (w ich ścisłym — występującym przy osobach prawnych — powiązaniu).

W rozdziale I książki autor podaje krótkie omówienie pojęcia zdolności prawnej oraz przeprowadza rozróżnienie między zdolnością prawną ogólną a zdolnością prawną szczególną. Dalej następują uwagi o pojęciach osobowości prawnej i podmiotowości prawnej, o relacji między zdolnością prawną a zdolnością do czynności prawnych (u osób prawnych nie jest ona taka jak u osób fizycznych) oraz o funkcjonowaniu zdolności osób prawnych. W rozdziale tym znajduje się też związły wywód o tej zdolności w polskim międzynarodowym prawie prywatnym.

Drugi rozdział pracy dotyczy organizacji państwowych, występujących zarówno w działalności gospodarczej w krajach socjalistycznych, jak i w Związku Radzieckim. Następne rozdziały są poświęcone ogólnej i specjalnej zdolności osób prawnych (rozd. III), problemowi zdolności specjalnej państwowych osób prawnych według przepisów ogólnych prawa cywilnego, orzecznictwa i literatury polskiej (rozd. IV), ograniczeniom zdolności państwowych osób prawnych w prawie polskim (rozd. V), funkcjom zdolności specjalnej państwowych osób prawnych w gospodarce planowej (rozd. VI).

Ostatni rozdział (VII) zawiera próbę ujęcia specjalnej zdolności państwowych osób prawnych w prawie polskim. Przedstawione tam syntetyczne ujęcie wyników pracy jest następujące:

Dla prowadzenia planowej działalności państwowe osoby prawne mają obecnie zdolność specjalną w zakresie prawa cywilnego. Zdolność tę można by pojmować w taki sposób, że jest to zdolność prawna + zdolność do czynności prawnych (zakres umocowania organów, uznanie organów). Natura tej zdolności przedstawia się: 1) jako specjalna funkcja związana z celem szczególnym utworzenia osoby prawnej (wynikającym z aktu o jej utworzeniu), jako przejaw celu ogólnego, wspólnego dla państwowych osób prawnych, który to cel jest znów podporządkowany racji art. 3 p.o.p.c. (art. 5 projektu k.c. z 1962 r.) oraz 2) jako szeroki w zasadzie zakres praw i obowiązków oraz czynności prawnych.

Nieważność i bezskuteczność w zakresie zamierzonych skutków powinna dotknąć czynności sprzeczne z celem wynikającym z aktu o utworzeniu osoby prawnej, jeśli czynności te dokonane były rozmyślnie. Do pozostałych czynności naruszających ten cel należałoby zastosować środki łagodniejsze, zapewniając we właściwy sposób bezpieczeństwo obrotu i wprowadzając odpowiedzialność organów (i innych funkcjonariuszy) osoby prawnej i jej jednostek nadrzędnych. Cel utworzenia osoby prawnej (źródło zasady zdolności specjalnej) powinien ograniczać nie tylko własne uznanie osoby prawnej, lecz również uznanie organów jednostek nadrzędnych.

B. Wałaszek: *Ustalenie ojcostwa małżeńskiego w polskim prawie rodzinnym, w polskim prawie międzynarodowym prywatnym i procesowym. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Rozprawy i studia — tom XLIX. Kraków 1962 r., s. 268.*

Współczesne ustawodawstwa normują ustalenie pochodzenia od ojca dzieci urodzonych w małżeństwie inaczej niż ustalenie pochodzenia od ojca dzieci urodzonych poza małżeństwem.

Zatarcie różnic w sytuacji prawnej między dziećmi z małżeństwa a dziećmi pozamałżeńskimi w państwach socjalistycznych nie doprowadziło do ujednoczenia sposobów ustalenia pochodzenia od ojca dzieci urodzonych w małżeństwie lub urodzonych w pewien czas po ustaniu lub unieważnieniu małżeństwa oraz pochodzenia od ojca dzieci urodzonych poza małżeństwem. Konieczność zachowania tego różnicowania ma głębokie uzasadnienie. Wypływa ono z istoty małżeństwa, na którym oparty jest ustrój rodziny, tej podstawowej komórki społecznej.

Ustalenie ojcostwa pozamałżeńskiego opiera się w naszym prawie bądź na oświadczeniu rodziców, złożonym w odpowiedniej formie, bądź też na wyroku sądowym. W pierwszym wypadku mamy do czynienia z oświadczeniem woli, z którym ustawa wiąże powstanie określonego skutku prawnego, w drugim zaś z orzeczeniem sądu regulującym — na podstawie stanu faktycznego i przy zastosowaniu obowiązującego prawa — stosunek zachodzący między pozwanym a dzieckiem.

Natomiast w kwestii ustalenia ojcostwa małżeńskiego nasz system prawny rezygnuje zarówno z aktywności zainteresowanych osób, jak i ze współdziałania sądu, wprowadza zaś za to swego rodzaju automatyzm w stwierdzeniu tego ojcostwa. Podstawę bowiem ustalenia ojcostwa małżeńskiego stanowi — według art. 42 k.r. — domniemanie prawne, że dziecko pochodzi od męża matki. W ten sposób do ustalenia ojcostwa wystarczy fakt, że dziecko pochodzi od matki, której mężem jest określony mężczyzna.

Przedstawiając zagadnienia związane z ustaleniem ojcostwa małżeńskiego w prawie polskim, autor szczegółowo omawia konstrukcję prawną ustalenia ojcostwa w trybie art. 42 kodeksu rodzinnego w polskich normach prawa międzynarodowego prywatnego, a ponadto problematykę związaną z ustaleniem ojcostwa w polskim międzynarodowym prawie procesowym cywilnego.